

ВІТЧИЗНЯНИЙ ЖУРНАЛ «СЕМЬЯ И ШКОЛА» ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Постановка проблеми. У педагогічній літературі завжди значна увага приділялась проблемі морального виховання дитини. На сьогодні криза моральних цінностей серед молоді є надзвичайно важливою проблемою для педагогічної теорії та практики. У зв'язку з цим педагоги характеризують сучасну молодь як «втрачене покоління», пояснюючи цей факт відсутністю у неї загальнолюдських моральних цінностей. Так педагогічні періодичні видання виступають одними з найважливіших складових системи представлення та поширення науково-педагогічних результатів. Але останнім часом змінилося ставлення до періодичних видань, так як читачі нехтують літературно-художніми, пізнавальними, науково-популярними виданнями. З розвитком засобів масової інформації та інтернету та їх не підконтрольністю з боку держави і суспільства надає руйнівний вплив на процес виховання і надає моторошний ефект деградації моральних устоїв у молодіжному середовищі.

Аналіз останніх досліджень. Проблема морального виховання дитини, як свідчить аналіз педагогічної літератури, дуже актуальна. Хоча основні питання морального виховання обговорюються на сторінках періодичних педагогічних видань в усі часи але звернення до вітчизняної періодики та її аналіз дає можливість простежити той безмежний вплив преси на радянську особистість, що й є метою нашої статті.

Виклад основного матеріалу. Своєрідним вагомим літописом вітчизняної освіти та виховання, що фіксував усі матеріали про головні події та ідеї свого часу, що пов'язані з розвитком освіти та виховання, є періодична педагогічна преса. Будь-яке виховання дитини моральне, духовне, естетичне, фізичне починається з сім'ї, тому особливо велике значення сім'ї, яка є одночасно і

середовищем для дитини, і першим вихователем, і виконує функції відтворення населення, передачі духовного багатства, культурних традицій народу, сім'ї. Сім'я багато в чому передбачає те, якою стане людина в майбутньому. Саме сім'я закладає фундамент розвитку нахилів, здібностей дитини, формування її моральних якостей, здоров'я і т. н. [1, с. 155]. Кожна сторінка щомісячника «Сем'я и школа» пройнята важливими питаннями морального виховання дитини у сім'ї. Щомісячний журнал Академії педагогічних наук СРСР для батьків «Сем'я и школа» видається у Москві з 1946 року. Завдання журналу як науково-популярного ілюстрованого видання, розрахованого на масового читача, – допомога сім'ї у комуністичному вихованні дітей, в організації їх навчання і дозвілля, зміцнення зв'язків сім'ї із школою і позашкільними установами.

Цінним є те, що читачі журналу «Сем'я и школа» можуть знайти саме те, що необхідно знати про розвиток та виховання дитини з молодшого віку до повноліття. Адже на сторінках журналу йде мова не лише про основні питання навчання та виховання, а й про підготовку до школи, про шкільні труднощі, про обдарованих та важких дітей, про можливі конфлікти сім'ї та школи та про способи їх вирішення. Предметом незмінної уваги видання – сама сім'я, проблеми, що пов'язані зі змінами її місця у сучасному світі. У журналі читачі також можуть знайти цікаві твори для читання дітей: розповіді, нариси про тварин та музику, а також різноманітні матеріали, що підкажуть нові ідеї для ігор та занять з дітьми, що допоможуть корисними порадами у побуті. Цінним є те, що кожна сторінка журналу пройнята важливими питаннями морального виховання, що стимулюють та вчать батьків правильного виховання майбутньої особистості радянської країни.

На сторінках журналу знаходить відображення важлива сфера естетичного виховання учнівської молоді така, як соціалістичний побут, дозвілля, повсякденне життя дитини. Розвиток моральності у старшокласників пов'язаний з певними змінами у формуванні та інтеграції їх моральних цінностей. Сформована цілісна інтегративна система моральних цінностей реалізується у власних моральних потребах, мотивах, поведінці, діяльності. Вона є основою для

організації подальшого морального виховання. Статті, що присвячені питанням морального характеру допомагають старшокласникам глибше збагнути свою поведінку, зрозуміти правила суспільства, а тому, свідомо виконувати їх. Цей період розвитку особистості супроводжується підвищеною чутливістю до впливу на неї, він уявляє собою стрибок у розвитку особистості. Юнаки вдивляються в оточуючий світ, намагаються оцінити усі дії, з'ясувати їх справжнє значення з точки зору моралі та засвоїти зроблені висновки.

Статті та розповіді у журналі «Семья и школа» про людську красу, про людей, які живуть і працюють поряд, їх чудові якості – чесність, чуйність, мужність і благородство, виховують школярів у дусі високих моральних принципів, допомагають усвідомленню ними свого громадянського обов'язку та відповідальності перед суспільством. Так у доступній для читачів-школярів формі, зі сторінок журналу до них звертаються учені, космонавти, новатори різних галузей виробництва, які розповідають про основні напрямки тодішньої науки та технічного прогресу. Такі матеріали містять пізнавальні та виховні можливості, привчають школярів правильно оцінювати соціальну значущість наукових відкриттів. Перед юнаками та дівчатами розкривається моральна сила героїв сучасності, на яких вони прагнуть бути схожими, вбачають у них близьких до свого ідеалу людей. Під впливом цікавих зустрічей на сторінках журналу зі своїми ровесниками та старшими товаришами, бесід з ними про працю, навчання, військову службу, громадянський обов'язок, дружбу, кохання – словом, про життя – у багатьох школярів, особливо у старшокласників, більш відчутно виявляється прагнення до удосконалення якостей своєї особистості, усвідомлення своєї суспільної цінності, бажання наблизитись до норм морального кодексу будівника комунізму.

Радянські учені (Т.Александровська, С.Кіперман) розкривають ряд важливих питань впливу періодичної преси на формування окремих моральних якостей і характерологічних рис школярів у юнацькому віці та значний вплив роботи з періодичною пресою у колі сім'ї. А також можливості використання преси для виховання у школярів прагнення до самовдосконалення, до активних

моральних вчинків значною мірою визначаються усвідомленням її ролі у нашому житті. Проблеми використання періодичної преси у вихованні школярів – складні та різноманітні. Яскравий матеріал преси впливає не тільки на розум, уяву, а й на почуття. А без людських емоцій неможливе пізнання та шукання істини, що вдало може реалізуватися у спілкуванні з батьками.

Значний інтерес у старшокласників викликають нариси, що розкривають людські переживання та почуття, взаємини між людьми. Сфера моральних взаємин людей дуже широко відображається у різноманітних публікаціях на сторінках журналу «Семья и школа», що справляють помітний вплив на формування моральних уявлень та суджень учнів, допомагають їм виховувати у собі високі якості поведінки у колективі, в особистому житті, загострюють увагу на необхідності самовиховання. Головною особливістю статей журналу була єдина позиція авторів: сім'я повинна відігравати ведучу роль у вихованні дітей різного віку та надавати сприятливий на них вплив. Проте не завжди батьки усвідомлюють силу емоційного і морального впливу періодики і тим самим позбавляють себе важливого засобу виховання своїх дітей.

На сторінках журналу «Семья и школа» розкрито безліч важливих та суттєвих питань, що необхідні батькам у вихованні своїх дітей. Основним акцентом журналу є те, що виховання починається із сім'ї, з прикладу батьків, а необхідною умовою успішного навчання учнів є тісний зв'язок батьків зі школою. У журналі приділяється увага вихованню окремо хлопчика та дівчинки; надаються поради для сім'ї без батька; ведеться розмова про помилки у сімейному вихованні; дається характеристика моральних якостей та засоби для їх виховання. Цікавою є рубрика «Листи читачів», де читачі обговорювали питання про дружбу та товариськість, про надмірну батьківську турботу, про вивчення дітей батьками, про повагу до вчителя, розповідаючи про свої спостереження та про власний досвід батьки дають можливість іншим батькам не робити помилок у вихованні своїх дітей. У цій рубриці кожне питання стосується виховання, безпосередньо, кожен журнал торкається питань морального виховання дітей. Журнал закликає до співпраці батьків із учителями, що призводить до цілісного

виховання дитини. «Коммунистическое воспитание детей может успешно осуществляться школой лишь в теснейшем сотрудничестве с семьей. Передовые школы и учителя нашей страны показывают замечательные примеры большой и содержательной работы с семьей, с родителями» [2].

Зауважуємо, багато уваги на сторінках періодичних видань приділялось особистості та авторитету вихователя, учителя, батьків, одним словом, – наставника. Діти потребують живого, теплого, дружнього спілкування з боку дорослих. На основі своєї ерудованості, досвідченості, любові та поваги до підростаючого покоління наставник являє собою своєрідний живий довідник, являється суддею, прикладом, розсудником у всіх питаннях. На сторінках періодичних видань широко пропагувалися ідеї гуманізму, свободи особистості, самоствердження. Обговорювалися питання морального самоствердження особистості, як і насьогодні, кожному учню необхідно було надати можливість реалізувати себе самому в будь-якому виді діяльності. При цьому не заважати природному перебігу його розвитку, не притискати прояви волі, самостійності.

Вихованню особистості в усі часи приділялось багато уваги. Держава завжди намагалась контролювати процес виховання особистості через навчально-виховні заклади, засоби масової інформації, державну ідеологію, що відігравали важливу роль у виховання особистості її громадян.Хоча узяли сучасну школу і громадське життя, що повинні бути для молоді одними з головних сходинок у формуванні духовного та морального, а також патріотичного стрижня. То ми побачимо, що школа більше не є основним ідеологічним осередком держави і суспільство теж не має ідеологію. А телебачення, радіо, журнали тепер не виховують ідеологію, вони виховують свободу слова.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що характерною рисою українських педагогічних видань була віра у правоту партійних та державних ідей, вони сприяли формуванню в учителів марксистсько-ленінського світогляду та методичних навиків по комуністичному вихованню дітей. Хочемо наголосити, вагомий вплив мають періодичні видання на учнівську молодь, так як моральні

почуття та переконання, високі ідейні мотиви не можуть формуватися лише на основі повсякденних життєвих уявлень, того морального досвіду учнів, котрий складається стихійно. Тому звертання до різноманітної тематики газет та журналів, що висвітлюють події у середині країни та за рубежем, приклади мужніх вчинків, сміливості, чуйності, принциповості тощо, якраз і дають можливість озброїти школярів потрібними моральними знаннями.

Література

1. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. посіб. / В. І. Лозова, Г. В. Троцко. Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і доп. – Харків: «ОВС», 2002. – 400 с.
2. Тихонов А. А. Перспективный план работы школы с родителями / А. А. Тихонов // Семья и школа. – 1950. - № 8. – с. 6-9

У статті проаналізовано проблему морального виховання дитини у другій половині ХХ століття висвітленої на сторінках вітчизняного журналу «Семья и школа», висвітлено вплив радянської сім'ї у моральному вихованні дитини.

Ключові слова: дитини, моральне виховання, радянська сім'я, журнал «Семья и школа».

В статье проанализирована проблема нравственного воспитания ребенка во второй половине ХХ века освещенной на страницах отечественного журнала «Семья и школа», освещены влияние советской семьи в нравственном воспитании ребенка.

Ключевые слова: ребенок, нравственное воспитание, советская семья, журнал «Семья и школа».

The article analyzes the problem of moral education of the child in the second half of the century covered in the pages of the national magazine "Family and School" highlights the impact of the Soviet family in the moral upbringing of the child.

Key words: child, moral education, the Soviet family, magazine "Family and School".

